Slesvig-holsteinska kriget

År 1848 - 1851

Bildspel Anders Dernback text Wikipedia

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Slesvig-holsteinska kriget, första slesvigska kriget eller slesvigska treårskriget, kallas det krig som 1848–1851 utspelade sig mellan å ena sidan Danmark och å andra sidan tyska separatister i hertigdömena Slesvig och Holstein och deras tyska bundsförvanter, framför allt Preussen.

Hertigen av Holstein hade sedan Kristian I också varit hertig av Slesvig och kung av Danmark. Danmark (och Slesvig) var till 1849 kungligt envälde under samma kung/hertig. Holstein var dock med i Tyska förbundet. Befolkningen i Holstein var större än Danmarks och tysk och Slesvigs blandat dansk och tysk. Kriget gällde Slesvigs tillhörighet (och i praktiken om Holstein var en "tysk del" eller en integrerad del med danska kungens domäner det vill säga hans Danmark). I Slesvig låg Hedeby som var den gamla danska huvudstaden under vikingatid (Harald Blåtand, Gorm den gamle med flera).

Genom marsrevolutionen i Köpenhamn 1848 fick Danmark en ny konstitution, den danska grundlagen och den absoluta monarkin avskaffades. Istället ersattes den av en riksdag, där dock kungen valde en tredjedel av ledamöterna. År 1848 fick också Holstein och Slesvig en ny hertig och som därmed också blev ny dansk kung med namnet Fredrik VII som regerade från Köpenhamn. Något som gjorde kriget svårt att förstå för utomstående.

Efter att ha bedrivits i tre omgångar med två mellanliggande vapenvilor blev utgången i huvudsak att tillhörigheten förblev oförändrad.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

I gränstrakterna mellan Danmark och Tyskland

hade sedan länge funnits en blandad dansk och tysk befolkning, och Tyskland var under lång tid uppdelad på ett stort antal små furstendömen. En karta över det omstridda området i jämförelse med dagens gränser. I dagens Jylland (rött) ingår norra Slesvig (mellan de purpurfärgade linjerna , varav den norra markerar floden Kongeå). Södra Slesvig är markerat orange och det historiska Holstein guldgult.

Området bestående av hertigdömena Slesvig eller Schleswig (danskt respektive tyskt namn) och Holsten eller Holstein hade under historien omväxlande tillhört danska, tyska och svenska härskare, även om Slesvig i huvudsak hade varit mer danskt och Holstein mer tyskt. Från 1300-talet hade Slesvig och Holstein periodvis haft gemensamt styre och då ingått i personalunion med Danmark. Efter det Stora nordiska kriget hade Danmark genom avtal 1721 och 1723 lyckats återupprätta denna så kallade "helstat", där den danske kungen var hertig av Slesvig respektive Holstein.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Från 1840-talet hade området präglats av såväl dansk som tysk nationalism. Tysknationalisterna ville knyta Slesvig, där det fanns en betydande tysktalande befolkning, till Tyska förbundet, där Holstein redan ingick, och dansknationalisterna ville knyta Slesvig närmare till Danmark. I tysknationalisternas argumentation tycks Slesvig-Holsteins odelade status ha spelat en viktig roll. När kung Kristian I år 1460 hade blivit hertig av Slesvig och greve av Holstein lovade han med Up ewig ungedeelt (för alltid odelat) att inte skilja länderna åt, och detta upptogs som motto av tysknationalisterna i Slesvig och Holstein.
Turerna i den slesvig-holsteinska frågan betraktades dock även av samtiden som svårbegripliga, och den brittiske utrikesministern Lord Palmerston fällde ett berömt och cyniskt yttrande, där han sade att bara tre personer hade förstått sig på den: en tysk prins som hade dött ung, en dansk politiker som hade slutat på mentalsjukhus och slutligen Palmerston själv, som dock hade glömt bort alltihop.

Under "revolutionsåret" 1848 förstärktes kraven bland den tyska befolkningen som krävde en fri författning gemensam för de två hertigdömena, och att Slesvig skulle tas upp i Tyska förbundet. Kraven avvisades av den danska regeringen, som i och för sig var beredd att släppa Holstein men samtidigt ville införliva Slesvig i det egentliga Danmark, vilket dels skulle innebära en delning av "helstaten" och dels skulle innebära att en tysk minoritet hamnade i Danmark. I mars 1848 utropade den tysknationalistiska sidan därför en provisorisk slesvig-holsteinsk regering i Kiel.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Danmark beslöt att slå ner upproret med vapenmakt för att återställa Slesvig-Holstein till den danska kronan. Genom en kupp hade fästningen Rendsburg erövrats av protyska styrkor lojala med Kiel-regeringen, men den danska armén under general Hedemann slog upprorsmakarna under prins Kristian av Holstein-Augustenborg i slaget vid Bov den 8 april 1848. Den danska armén besatte sedan Slesvig och Eckernförde, men strax efteråt anlände en tysk armé om 19 000 man från Hannover och Preussen under befäl av Wrangel och Halkett som förstärkning till upprorsmännen. Efter ett anfall den 23 april 1848 tvingades de 10 000 danskarna i slaget vid Slesvig att överge Dannevirke. Danskarna fick dra sig tillbaka till Als efter en mindre strid vid Oversö 24 april.

Den tyska armén höll under den kommande månaden hela Slesvig och södra Jylland besatta samtidigt som danska flottan bedrev blockad mot de tyska hamnarna och stoppade tyska handelsfartyg. Den 28 maj 1848 genomförde danskarna under befäl av generalmajor Frederik von Bülow ett anfall från sitt brohuvud vid Alssundet och intog Dybbølhöjden. Tillsammans med styrkor ledda av Schleppegrell tvingade danskarna Halketts trupper att retirera från Nyböl. Danskarna slog sedan tillbaka de samlade tyska styrkornas angrepp den 5 juni.
Den 26 augusti 1848 slöts en vapenvila i Malmö, men kränkningar mot villkoren förekom och denna kom därför enbart att leda till ett uppehåll i kriget.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Efter danskt missnöje med tyska brott mot villkoren i vapenvilan började kriget på nytt den 3 april 1849, då den danska armén ryckte fram i Sundeved och i norra Slesvig. Ett nytt slag på Dybbølhöjden 13 april vanns i huvudsak av danskarna, som dock drog sig tillbaka till Als. När danskarna under sin nye generalbefälhavare Bülow 23 april gick till anfall mot Kolding slogs de tillbaka av de slesvig-holsteinska trupperna under befäl av Eduard von Bonin.
Den 7 maj trängde en 40 000 man stark tysk arméstyrka under befäl av Prittwitz upp i Jylland, och trängde danska arméns huvudstyrka tillbaka till fästningen Fredericia som omringades av Bonins trupper. En dansk flankstyrka om 7 000 man under Olaf Rye lyckades dock undkomma att omringas och retirerade till Aarhus och senare till Helgenæs. Efter att Fredericia under kommendanten Lunding hade belägrats i två månader genomförde en dansk arméstyrka om 19 000 man, som hade dragits samman från Fyn, Als och Helgenæs utan att bli upptäckt, ett överraskande anfall 6 juli och lyckades erövra alla tyskarnas skansar och 31 kanoner samt ta 2 000 krigsfångar.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Den 10 juli 1849 slöts en ny vapenvila, som innebar att norra Slesvig ner till Flensburg hölls besatt av 4 000 man svensk-norska trupper som en buffert mellan danskarna och tyskarna. Efter långvariga förhandlingar slöts 2 juli 1850 ett fredsavtal mellan Danmark och Preussen i Berlin, dock utan att någon av krigets stridsfrågor därigenom löstes. Även om de tyska staterna i och med detta formellt drog sig ur kriget tilläts ett stort antal tyska officerare och soldater att ta tjänst i en slesvig-holsteinsk armé på 34 000 man under befäl av Willisen, som omedelbart förberedde sig på en förnyad strid. Kriget kom därför att blossa upp ännu en gång bara några veckor efter fredsavtalet.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Kriget avslutades därefter genom att andra länder satte press på partnerna. Det mest synliga beviset var att den tyska förbundsdagen, det beslutande organet i Tyska förbundet, tvingade den slesvig-holsteinska armén att upphöra med striderna. Avgörande var dock att Ryssland inte ville se någon förändring av maktbalansen, och därför pressade Preussen att upphöra med sitt stöd till Slesvig-Holstein.
I gengäld blev Danmark tvunget att ratificera Londonprotokollet, undertecknat av England, Frankrike, Preussen och Österrike den 8 maj 1852, och därmed överge det så kallade Eiderprogrammet och förband sig att återupprätta den slesvig-holsteinska helstaten.
Efter ett dussintal år blossade dock konflikten upp igen och kriget kom 1864 att få en fortsättning i dansk-tyska kriget, som också kallas det andra slesvigska kriget.

Eiderprogrammet (även: Ejderprogrammet) var ett danskt utrikespolitiskt program 1848–1864. Det ersatte det tidigare så kallade helstatsprogrammet rörande Danmarks förhållande till hertigdömet Schleswig-Holstein (danska: Slesvig-Holsten). Avsikten var att införliva landet norr om floden Eider (danska: Ejderen), det vill säga Slesvig med Danmark och i gengäld ge upp Holstein och Sachsen-Lauenburg. Denna politik ledde till två krig med Preussen, Tyska förbundet, Österrike-Ungern med flera: Slesvig-holsteinska kriget 1848–1850 och dansk-tyska kriget 1864.

Slesvig-holsteinska kriget 1848 - 1851

Den svensk-norska styrka i norra Slesvig som kom till genom 1849 års vapenvila var inte det enda svensk-norska deltagandet i detta krig. Under 1830- och 1840-talen hade skandinavismen spritt sig i Danmark, Norge och Sverige, med början i studentkretsar, och den danska synen på den slesvig-holsteinska frågan hade tagits upp av skandinavister även i Sverige och Norge. Efter att kriget bröt ut anmälde sig därför ett antal svenskar och norrmän som frivilliga i kriget. 1848 och 1849 utgjordes dessa av 243 svenskar och 114 norrmän, som ingick i olika danska förband, och deltog i flera av krigets slag. Vissa av de frivilliga hade inte någon tidigare militär utbildning och fick först en två veckor lång grundutbildning. Bland de frivilliga fanns även 24 norska och minst 60 svenska officerare, samt ett antal underofficerare och meniga soldater. Även om de svensk-norska frivilliga inte var alltför många i antal, tycks de ha ändå ha varit mycket uppskattade av danskarna, eftersom drygt 44 000 personer efter kriget undertecknade en tacksägelseadress till de frivilliga. Danmark fick i kriget ett visst officiellt svenskt stöd genom att en reservstyrka om 5 000 man förlades till ön Fyn under 1848. Dessa trupper, som ej deltog i striderna, drogs tillbaka efter vapenvilan 1848.

Slesvig-holsteinska kriget 1864

Dansk-tyska kriget eller andra schleswigska kriget (danska: 2. Slesvigske Krig kallas det krig som under 1864 utspelade sig mellan Danmark och ett antal tyska stater med Preussen och Österrike i spetsen, med anledning av en tvist om hertigdömet Slesvig. Kriget kan ses som en fortsättning på slesvig-holsteinska kriget 1848–1851. Slaget vid Dybbøl eller Slaget vid Dybbøls skansar var ett avgörande slag i det dansk-tyska kriget. Det utkämpades i Dybbøl på morgonen den 18 april 1864 efter en belägring som påbörjats 7 april. Det svåra danska nederlaget mot den preussiska armén avgjorde kriget.

Preussiska trupper stormar de danska försvarsverken vid Dybbøl. Litografi efter originalteckning av Richard Knötel.

Den danska 8:e brigaden går till motanfall mot de framryckande preussarna. Brigadens anfall räddade den retirerande danska armén från total förintelse, dock till priset av stora förluster. Målning av Vilhelm Rosenstand 1894.

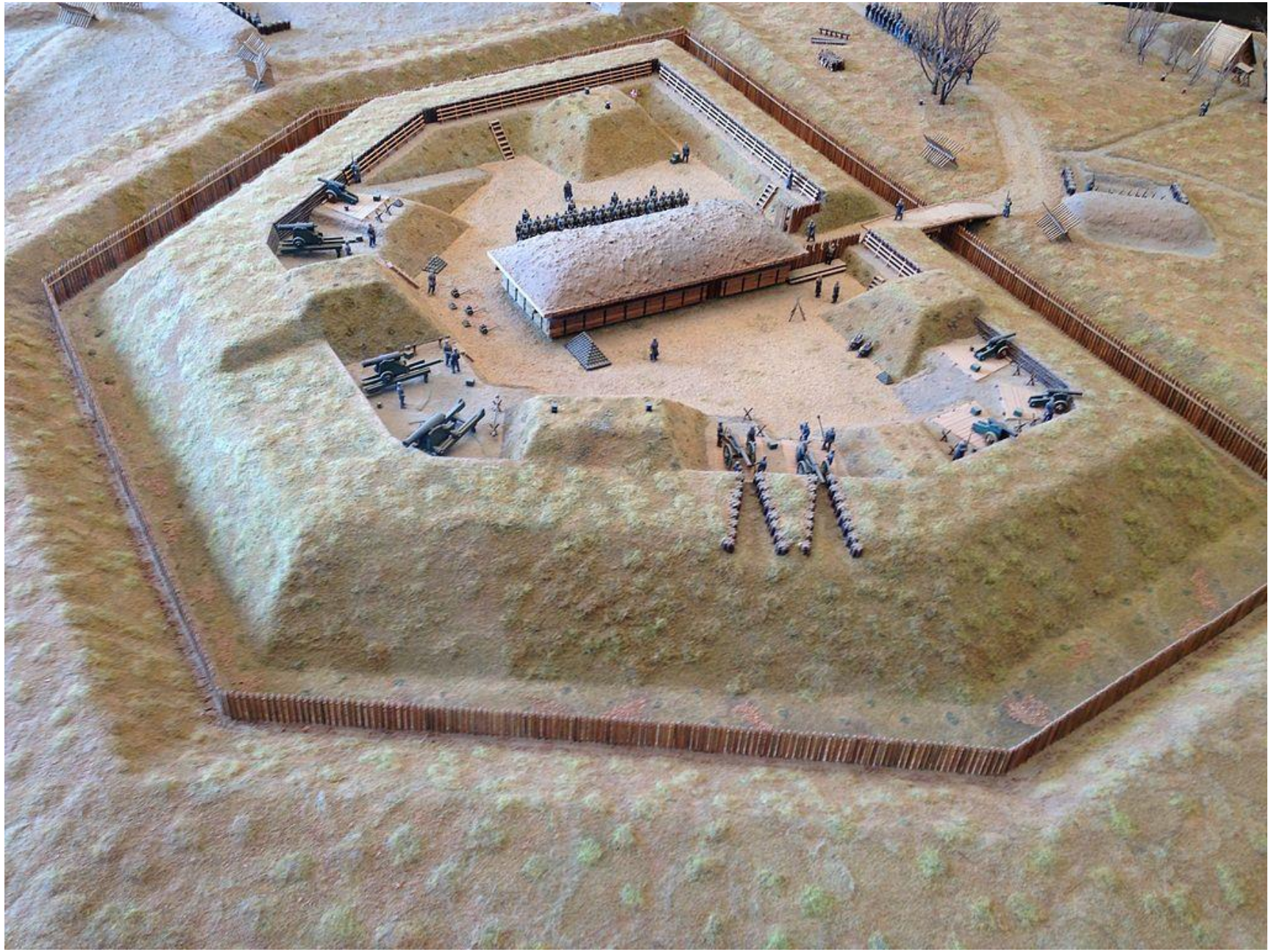

Skanslinjen vid Dybbøl var belägen på halvön Sundeved, med flankerna skyddade av Alsundet i norr och Vemmingbund i söder. Försvarsverken var dock dåligt förberedda för en belägring, eftersom Danmark hade prioriterat befästningen av Danevirke. Teknologiska framsteg inom artilleriet, särskilt räfflade kanoner, hade även gjort skansens geografiska läge olämpligt för ett utdraget försvar.

Rolf Krake under provtur på floden Clyde 1863. Teckning av Carl Frederik Sørensen.

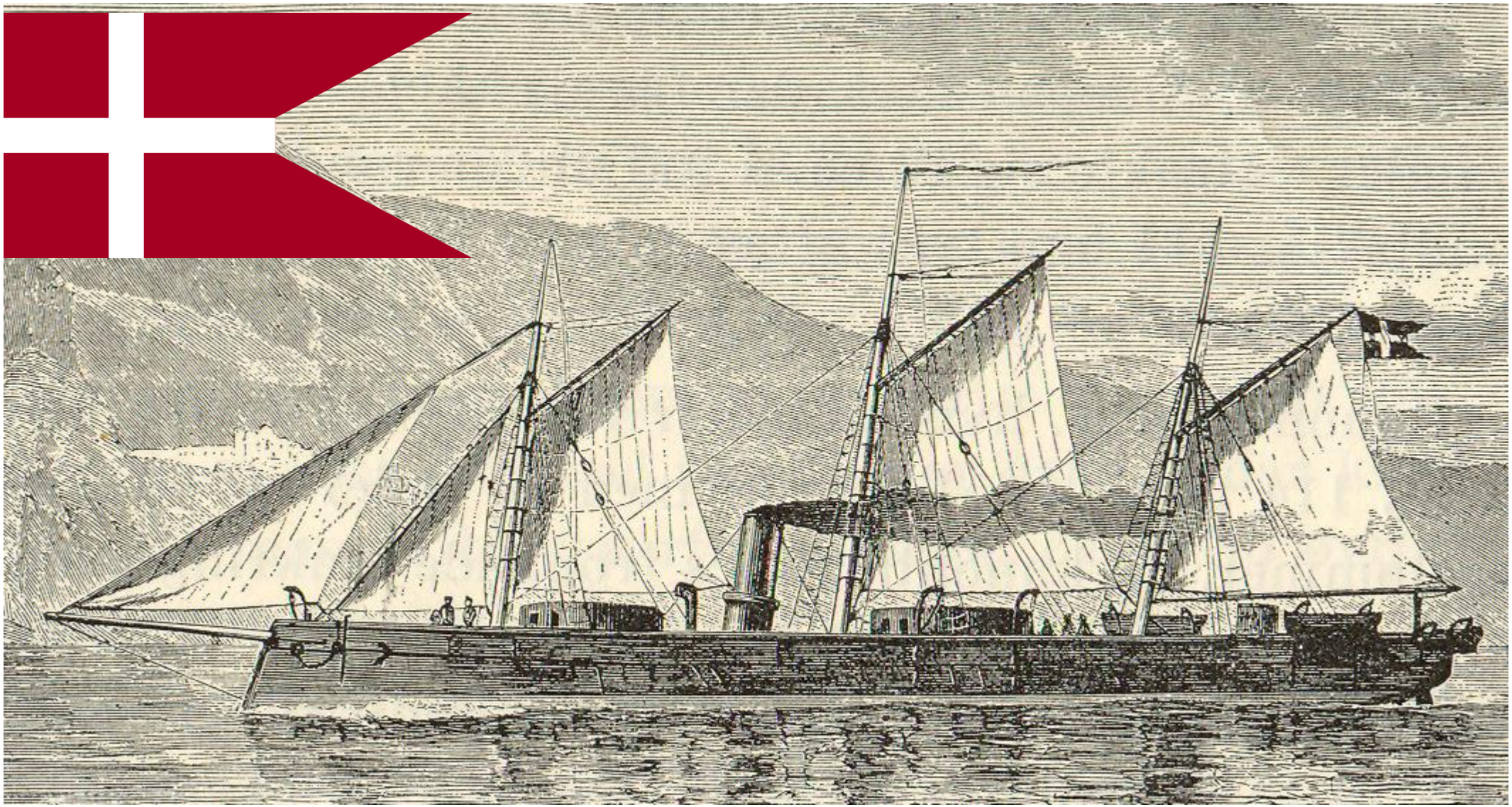

Rolf Krake var en pansarbåt i danska flottan. Hon byggdes av den skotska firman Robert Napier and Sons i Glasgow, och var det första danska örlogsfartyget att byggas helt i järn. Rolf Krake deltog i dansk–tyska kriget 1864, då hennes kanoner fungerade som artilleriunderstöd åt danska armén under slaget vid Dybbøl. Fartyget utrangerades den 29 juni 1907 och såldes samma år för skrotning i Nederländerna.

Längd	57, 0 meter
Bredd	11,6 meter
Djupgående	3,5 meter
Deplacement	1 360 ton
Maskin	1x ångmaskin 700 hk
Fart	8,0 knop

Rolf Krake under provtur på floden Clyde 1863. Teckning av Carl Frederik Sørensen.

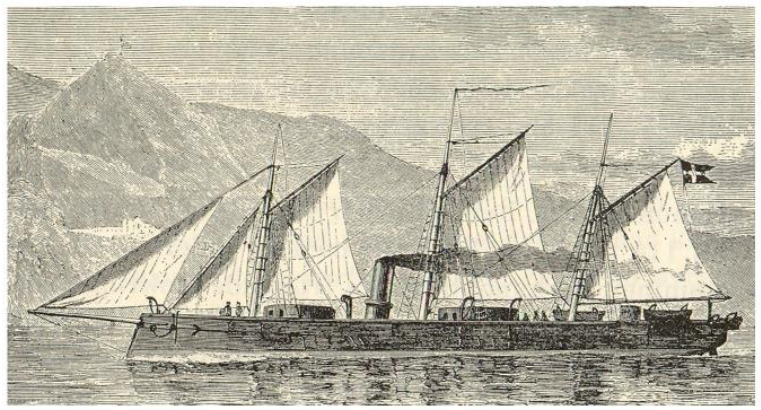

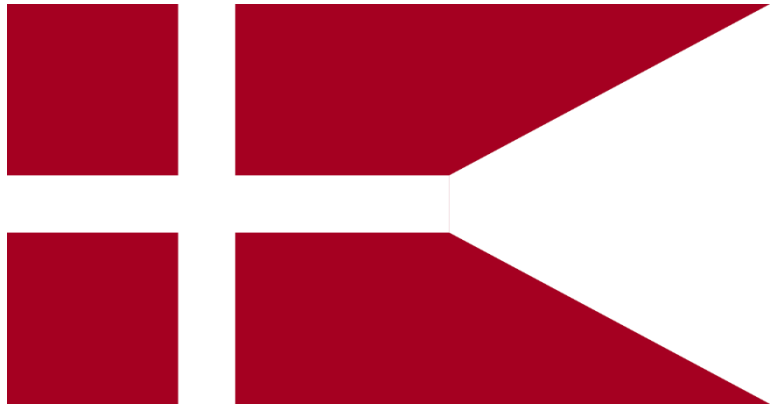

Besättning	141 man
Bestyckning	**År 1863**
	4x 60-pundiga kanoner
	4x 8-pundiga haubtisar
	År 1867
	1x 20,3 cm kanon
	2x 60-pundiga kanoner
	8x 4-pundiga haubitsar
	År 1878
	2x 20,3 cm kanoner
	2x 76 mm kanoner

Slesvig-holsteinska kriget 1848 – 1851 1864

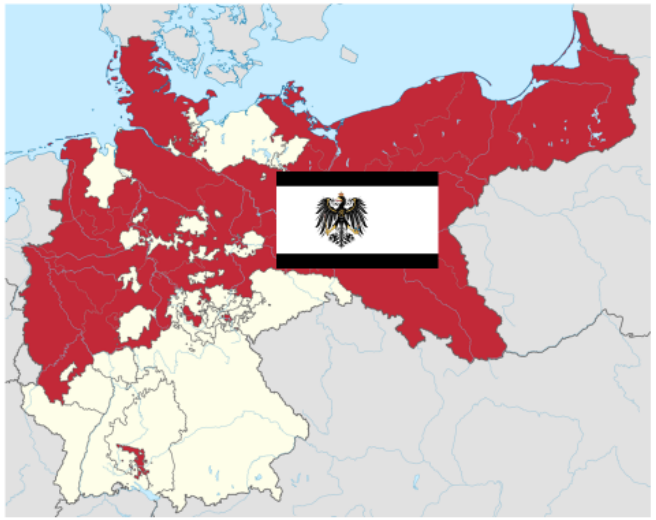

Preussen (rött) inom Tyska riket med dess gränser 1871-1918.

Preussen (info) var ett hertigdöme, senare ett konungarike och till sist en delstat i Tyskland. Från 1700-talet var det en betydande europeisk stat, som formellt upplöstes 1947 till följd av andra världskrigets utgång.

Hertigdömet Preussen lydde fram till 1657 under det polska kungadömet. År 1618 ingick hertigdömet en personalunion med markgrevskapet Brandenburg. I samband med Polens försvagning blev denna statsbildning 1701 ett självständigt konungarike. Under 1700-talet blev Preussen en stark militärmakt, särskilt under Fredrik II (Fredrik den store).

Preuessen

KRIGANDE PARTER

Kejsardömet Österrike var en stat i Centraleuropa med Wien som huvudstad. Den omfattade hela dagens Österrike, Ungern, Tjeckien, Slovakien, Kroatien och Slovenien. Dessutom omfattade staten delar av dagens Italien, Rumänien, Serbien, Polen, Moldavien och Ukraina.

Georg Gerlach

Danskar och Frivilliga Svenskar norrmän

Christian de Meza

Helmuth von Moltke
Friedrich von Wrangel
Kejsardömet Österrike Ludwig von Gablenz
Kejsardömet Österrike Wilhelm von Tegetthoff

Österrike

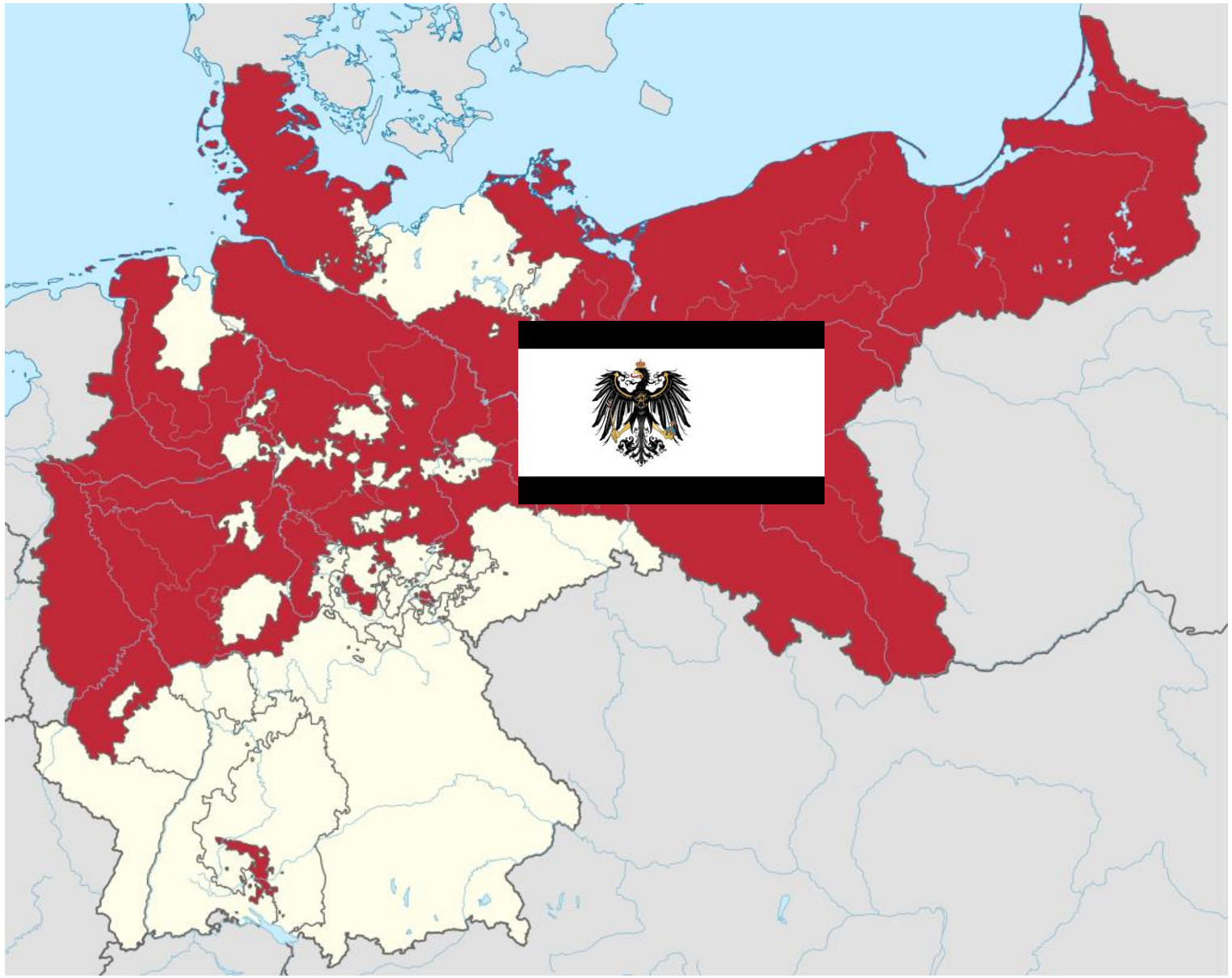

Preussen (rött) inom Tyska riket med dess gränser 1871-1918.

Preuessen

Preussen (info) var ett hertigdöme, senare ett konungarike och till sist en delstat i Tyskland. Från 1700-talet var det en betydande europeisk stat, som formellt upplöstes 1947 till följd av andra världskrigets utgång.

Hertigdömet Preussen lydde fram till 1657 under det polska kungadömet. År 1618 ingick hertigdömet en personalunion med markgrevskapet Brandenburg. I samband med Polens försvagning blev denna statsbildning 1701 ett självständigt konungarike. Under 1700-talet blev Preussen en stark militärmakt, särskilt under Fredrik II (Fredrik den store).

Kejsardömet Österrike var en stat i Centraleuropa med Wien som huvudstad. Den omfattade hela dagens Österrike, Ungern, Tjeckien, Slovakien, Kroatien och Slovenien. Dessutom omfattade staten delar av dagens Italien, Rumänien, Serbien, Polen, Moldavien och Ukraina.

Helmuth von Moltke
Friedrich von Wrangel
Kejsardömet Österrike Ludwig von Gablenz
Kejsardömet Österrike Wilhelm von Tegetthoff

Österrike

Georg Gerlach

Danskar och Frivilliga Svenskar norrmän

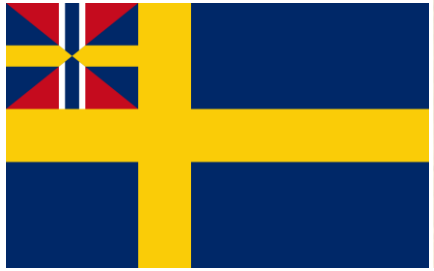

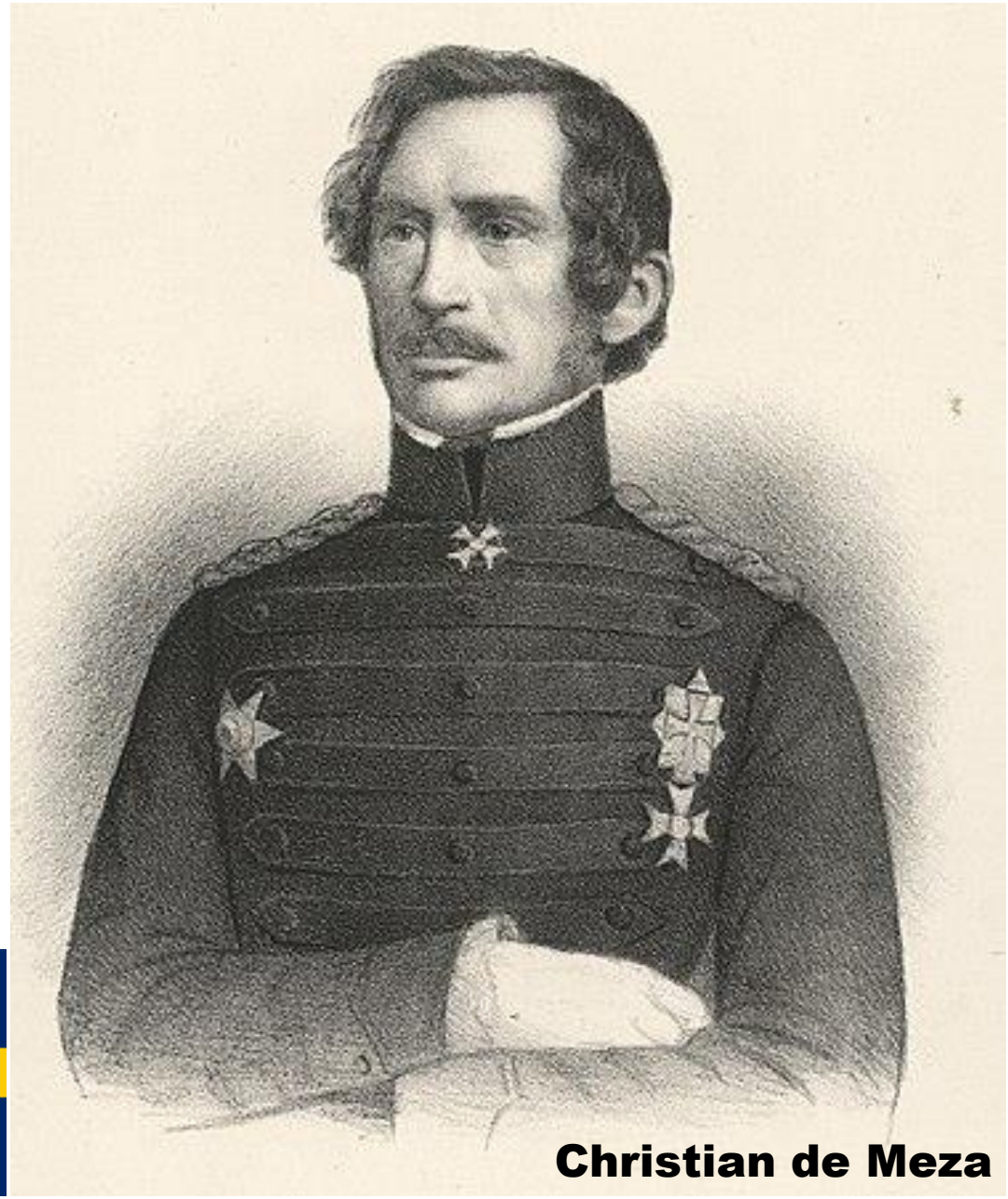

Christian de Meza